

írónak az agrárreformról a következő nyilatkozatot adta: „Nincs értelme a nagybirtok felosztásának. A nagybirtokok 25 év alatt maguktól is széthullanak és majd akkor földhöz jut a parasztság is.”

A népfront kormánya azonban nem várt 25 évig, hanem következetesen kitartott eredeti jelszava mellett: „Paraszt, tied a föld!” és földhöz juttatta a földnélküli tömegeket.

Ez a polgárháború előtti Spanyolország pontos tükre. Az egyik oldalon egy vékony parazita réteg, a másik oldalon pedig végtelen nyomor és elégedetlenség, valamint egyre határozottabbá váló harc a helyzet megjavítására. És éppen ezért: kaphatja Franco továbbra is hajószámra a külföldi „önkénteseket” és hadianyagot, érhet még el segítségükkel pillanatnyi sikereket, de a végső győzelem sohase lesz az övé, mert a parasztság, munkásság és haladó polgárság millióit többé nem lehet letéríteni arról az útról, amely az új Spanyolország felé vezet.

Popović Jovan:

KI-KI A MAGA HELYÉN... (folytatás)

Az író „Reda mora da bude” című novelláskötetéből (Nolit - Beograd)

„Hallod-e Milutin, várj egy kicsit, mindjárt visszajövünk. Nem vagy fáradt bátyám?” fordul a pópa váratlan gyengédséggel a kocsishoz.

„Nem én. Mitől volnék fáradt?” — a kocsis egy kicsit meg hatódik. Ritkán jut eszükbe, hogy testvérek, és akkor egy percre kiesnek a mindennapból és egy pillanatra elcsodálkoznak: lám, lám...

Az élet halad törvényei, előírásai, szokások és korlátok között. A városkában is így van. A mindennap és a megszokás sok mindent elfeledtetnek. Ezért nem is gondolja soha senki — mikor a közismert sárga kocsit látja a melankólikus lovakkal, a meggörnyedt öreg emberkével a bakon, és a serény pópával az ülésen, — hogy a pópa és kocsisa testvérek.

Ők is csak váratlanul néha emlékeznek erre, ha néha messze a várostól egyedül vannak, és amikor egyszerre csodálatosan, meghittelen megszállja őket az emlékezés a falura, a házra, ahonnan mindketten eljöttek.

* *
*

Vajjon nagyon különbözött egymástól a két legény ott a földes padlójú falusi házban? Hasonlítottak egymásra, egyforma ismeretkörük volt, tapasztalataik a harmadik városig értek. Csakhogy Tima serényebb, fürgébb, ravaszabb. „Ennek többnek kell lennie, urat faragunk belőle” — mondta az apja, kezeit kopott nadrágja zsebébe mélyesztve és pipája mellől nyagot sercentve.

Milutin renyhébb természetű. Szeret leülni s bámulni a mezőre, a búza, lóhere és kukorica táblákra. Minél nagyobbra nőtt Tima a szülői reménységben, annál inkább háttérbe, árnyékba, jelentéktelenségbe szorult Milutin. „Mit bámulsz hiába, a sült galambot várod, hé?” — riasztotta fel néha egy hang s Milutin ilyenkor felkelt és ment a lovak után. Szerette a lovakat megértette őket, a lovak hallgattak rá, fényesedtek, kigömbölyödtek keze alatt.

„Tima ravasz, úr lesz belőle. Adjátok papneveldébe. Szép foglalkozás az, tisztelik s jól él. Nem nehéz foglalkozás, a pap mindig jól jár a végén,” — mondta a tanító, mikor Tima a falusi iskola hatodik osztályát elvégezte.

Büszkesége, ünnepe volt az egész falunak, mikor Tima új reverendájában végigparádézott a falun, soványan, hegyes szakállal. Apja úgy felfújta magát mellette, mint a begyes galamb. „Nem tréfa dolog ez, van ennek esze! Nem hiába iskoláztattam. De eleget is költöttem rá.”

„Csak egy baja van. Sovány szegény, mintha — Isten bocsá' — mindig bőjtölne. De nem bolond, majd felhízik, ha egy jó parókiába beveszi magát, meglátod” — méregették a parasztok.

Ezt az egy reménységet azonban nem váltotta be Tima. Minden mást beváltott: pap lett, jó parókiát kapott városban, megházasodott és kapott hozományban házat és szöllőt. Szépen is keresett.

De, hogy meghízzon — sehogyse sikerült.

Ez volt az egyetlen csalódás, amit okozott. Sajátmagának is egy kis tragédia. „Nem is úgy néz ki, mint egy pópa, olyan mint egy éhenkórász!”

De megszokták ezt is, sovány alakját, amint megzöldült, kopott köppenyében szalad. És szerez, mind többet szerez. Van ennek esze.

* *

Milutin sohasem volt nagyon eszes, senkinek se jutott volna eszébe, ilyet állítani. A lovak melege közelségét szerette. Valami ősi, állati ragaszkodással szerette a földet.

„Bátyád pópa és te mindig paraszt maradsz. Hát nem szeretnél te is több lenni?”

„Nem. Minek?”

„Hát akkor csak túrd a földet!”

A katonaságnál „frájer” se lett belőle. Nem volt szikrányi ambíciója, sem kedve kitüntetésekhez.

Járt az eke után, csendesen, higgadtan, rög felé hajló, nehéz járással.

Mikor az apa meghalt, elosztzkodott a két testvér. Nem volt sok, a fele föld éppen annyi, hogy Milutin örökös munkával a legszükségesebbet megszerezze.

Néha révedezett: jó volna megházasodni, jó csendes asszonyt keríteni, aki várja, mikor a földről hazajön. Végtelen békesség töl-

tötte el erre a gondolatra. És a kisigényü, kisvágyú testben kényelmetlen izgatottság támadt, mikor magányos ágyán fekve arra gondolt, hogy künn: egyszerűen, meleg gyönyörrel párosodnak az átlatok. — Ez sem sikerült neki.

Ügyetlen volt, ide-oda lökdösték, adók és kötelezvények fojtogatták, formaságok, amiket nem értett; a föld, amit szeretett s mint egy asszonyt becézett, kicsúszott kezéből. Mikor pop Tima (akit egy már rég elfelejtett anekdota nevezett el pop Jotának) meglátta az ajtóban, amint zavartan, szemlesütve forgatja zsiros kalapját, felkelt selyem foteljéből (melyen rajta volt a húzat, hogy ne piszkolódjék) és kezet nyújtott neki. Közvetlen volt vele szemben, mint általában a paraszttal, híveivel szemben, de közömbös — ha küzdött is egy kicsit nemtörődömsége ellen.

„Mi ujság nálatok?”

„Hát semmi. Nincs már semmim. Hiszen tudod, oda van a földem!”

„Persze, persze, tudom bátyám. Sajnállak is érte, ki tudja, mit akar ezzel az Isten?”

„Hát így vagyunk. Próbáltam napszámba menni, nem nehéz nekem a munka. De . . . mindenki ismer a faluban . . . nem lehet köztük kirtartani.”

„Úlj le bátyám, tedd kényelembe magad” — mondja a pópa s valami határozatlan mozdulattal helyet kínál neki. Milutin zavartan körülnéz és félénken leül egy szék szélére.

„Nos mire gondolsz?”

„Gondoltam, te talán tudnál valamit ajánlani. Mihez kezdjek? Leginkább a lovakat szeretem.”

„Városban nem sok dolog van a lovak körül. Csak nem leszel kocsis. Igaz, hogy nekem . . .”

Zavartan elakadt. Csak nem fogja bátyját kocsisnak szegődtetni. Ki hallott még ilyet? Igaz, hogy éppen egy hete nincs kocsisa, gazember valahány, nagyon nehéz tisztességet találni.

„Hát tudod mit? Majd meglátjuk Milutin. Menj jelentkez Zorkánál, nemsokára ebédelünk.”

Zorka asszony nem volt valami nagy dáma. Annyit adott csak magára, amennyit illik egy papnénak, akinek amellet még háza és szöllője is van. Nem fintorgatta nagyon az orrát férje bátyjának ügyefogyottságán. Mikor a pópa este a hálószobában úgy melleleg megjegyezte Zorka asszónynak, hogy bátyja csak kocsis lehetne náluk, azt felelte:

„Hát miért ne. Hiszen éppen kell is.”

„Hm, a bátyámat? Egy kicsit kellemetlen, gondold el a pap testvérbátyja kocsis legyen nála?”

„Dehát miért ne? Legalább biztos lehetsz föléle. Nem fog lopni s vigyázni fog mindenre. Primitív ez és jámbor.”

A pópa éjjel-nappal ezen gondolkozott.

Hát tényleg mi van ebben? Az ő tekintélyét ez nem ront-

hatja. Belőle pap lett, mert volt hozzá tehetsége. Hogy parasztházból származott, az nem szégyen, hiszen kiemelkedett onnan.

Az asszonynak pedig igaza van: a szolgák megbízhatatlanok, lop valahány Milutin pedig . . .

„Tudod mit, Milutin? Mit is kínlódnál, maradj nálunk. Mint otthon. Persze munka van a háznál és a munkát el kell végezni. Mindnyájan dolgozunk, nem semmittevésre teremtett bennünket az Isten. Te szereted a lovakat, szeretsz a földdel dolgozni, hát maradj, nekem úgyis éppen erre van szükségem.“

Mint otthon . . .

Az ő otthona az istállóra és a konyhára korlátozódott hamarosan. A kör lassan, észrevétlenül szűkült. Kinek is jutott volna már eszébe, hogy az a rongyos béres a pápa bátyja. Még saját magának sem jutott eszébe.

Valamikor parasztleánykéek voltak mindketten a földes padlójú házban.

Nem, igazán senkisé is kívánhatja, hogy Milutin urak, vendégek között botorkáljon ügyetlenül, hogy ott köpködjön, hogy rossz dohány- és istálló szagtól bűdös ruhájával rontsa a levegőt, mikor a pápa lánya Grieget játszik és sóhajtozik, míg udvarlója sóvárgó szemekkel nézi.

Ő maga kívánná ezt legkevésbé.

Tudja ő, hol a helye.

* *
*

Lóra végre elkelt. Annyi zene és sóhajtozás után végre talált valakit, akit szeretett. Tökéletes férfinak találta. Két évig azonban várniok kellett, mert bátyjának árnyéka, aki lassan haldoklott, közöttük állt. Valami furcsa, homályos gyűlölettel akadályozta őket, mintha az a boldogság, ami előtte nyílik testvére és a fiatal mérnök szerelmében, sértené keserű kiábrándultságának és céltalansága érzésének be nem hegedő sebeit. Mikor végre meghalt, megesküdtek.

Ideje is volt már.

Két évi várakozás sok mindent megváltoztat. A plátói szerelmet, a tökéletességet, nincs már miről beszélni, több ezredszer megismétlődnek ugyanaz a Grieg és Schumann és ugyanazok a sóhajok örök szerelemlről.

A fiatalok kocsiját valami legény hajtja. Milutin hátul kocog kocsijával. A fiatal házasszüleite viszi. Mindenki sorbaáll, hogy gratuláljon. Az arcok ragyognak.

Milutin is esetlenül odafurakszik.

„Sok szerenesét!” — s zavartan mosolyog.

„Köszönjük, köszönjük!” — zavartan mosolyog mindenki.

„Milutin bátyám, gyere közénk ma. Hiszen te is közénk tartozol!” — veregeti vállon a pápa.

A vendégeknek ez bizony egy kicsit kellemetlen, de azért

megható is. Milyen igaz keresztény a pápa, nem szégyenli alacsony, közönséges rokonságát.

„Köszönöm testvér, hadd csak... Minek az? Nem tudok én urak közt.”

S zavartan visszafordál a kocsinhoz, kezébe veszi a gyep-lőt és várja az indulást. Ki-ki a maga helyén... — akarja jelen-teni mozdulatlansága.

Előtte egész sor kocsi s a bakon kocsis.

Az ucca tele néppel. Sok szegény, aki nézi a fényes lako-dalmat. Hogy a fényből valamit elvigyenek nyomorúságoséletükbe.

A kocsik áttörnek a tömegben.

Van, aki a kocsin ül, hátul az ülésen, van, aki a bakon, van-nak, akik az uccán, éhesek, örömtelenek, akik szemükkel falják azt a fényt, amihez nekik semmi közük.

Ki-ki a maga helyén...

Hogy mindenki tényleg helyén van-e és hogy kell-e ilyen „helyeknek” lenniök — erről Milutin nem gondolkozott soha.

Sem azok, akik a kocsin ültek.

Sem azok, akik az uccán álltak.

Hiszen ez így van rendjén. Így rendelte a jó Isten! — mon-daná pop Jóta a templomban.

Ford. Szabó Á.

Erdélyi József:

VILLANYÉL

Ott hullt ki a villa kezéből,
a szénakazal tetején;
a jó, puha szénára szédült
s meghalt, szegény.

Oh, szép halál, a betetőzött
kazlon! Egy pillantás alá
a tanyára, hol kergetőzött,
oh, szép halál.

Egy pillantás a tág határra,
hol élete munkába telt;
hogy szerezzon ruhát magára
s szűk eledelt;

a kastélyra, mit építettek
ő vére s verejtékiből
s virágos kerttel kerítettek
hűségiből;

egy pillantás a déli napra
s hirtelen napfogyatkozás,
érett kalászként learatja
a csontkaszás...

csak azt tudom, hogy fejfájára
nem írtam volna jelt, nevet, —
tűztem volna fejtől egy árva
villanyelet...

Miért is hoztátok le a földre:
lett volna szénakazal
ravatala és szemfedője
az ég, pazar!

Zápor lett volna siratója,
temetője varjúsereg, —
sorsotokat hirdette volna
a jó öreg.

S ha fojtogatott volna bűze:
hát gyűjtöttátok volna fel,
a tanyára, hol kergetőzött
vérfényivel!

Hirdette volna hét határon:
villanyélet, kaszanyélet
ragadva szárnyú bosszút álljon
minden cseléd!

... Lehozták a szalmakazalról.
Hová temették, — nem tudom:
borul-e szívére koporsó,
föld, sírhalom;